

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

*Echo's van trauma – Slachtoffers als ouders, ouders als slachtoffers*

**Echo's van trauma – Slachtoffers als ouders, ouders als slachtoffers**

Marijke Baljon & Renate Geuzinge (2017).  
Amsterdam: Boom. 252 pp. € 31,50.  
ISBN 978 90 2440 9051.

**Christine De Muynck**

De titel van dit boek sprak me meteen aan. Het gaat over de gevolgen van traumatische ervaringen (zowel acute als chronische), die nagalmen in het heden en die in de behandeling aandacht vragen, zowel bij ouders als bij slachtoffers. Het uitgangspunt wordt in de inleiding als volgt omschreven: 'Hoe kunnen we empathisch en nabij zijn als er sprake is van destructief gedrag' (p. 16). Dit vind ik een origineel en boeiend vertrekpunt. Het wakkert mijn nieuwsgierigheid aan.

Om op deze vraag een antwoord te formuleren putten de auteurs uit een rijke en geïntegreerde ervaring in het psychotherapeutische werkveld. Marijke Baljon, onverwacht overleden in februari 2019, was tot 2009 topreferent in het Traumacentrum te Assen. Ze was als opleider, supervisor en leertherapeut betrokken bij opleidingen van psychiaters, psychotherapeuten en klinisch psychologen. Renate Geuzinge is als psycholoog gespecialiseerd in vroegkinderlijke chronische traumatisering. Ze verbleef een drietal jaren in de Verenigde Staten, waar ze zich intensief bezighield met interpersoonlijke neurobiologie.

De kernbegrippen die bij het lezen van dit boek naar voren komen, zijn integratie en verbinding. Deze concepten worden zowel in de structuur als in de inhoud consequent gehanteerd. Het neurologische (interpersoonlijke neurobiologie), het emotionele en het relationele functioneren (hechtingstheorie), worden aan elkaar gelinkt op een duidelijke, zeer begrijpelijke

wijze. Binnen het neurologisch functioneren wordt het belang van de integratie van het boven- en benedenbrein ofwel de verticale integratie, sterk onderstreept. Het benedenbrein is verantwoordelijk voor de aangeboren overlevingsreflexen en impulsen, de basale lichaamsfuncties en de sterke primaire emoties. Het bovenbrein is betrokken bij belangrijke cognitieve vermogens, inzicht in het zelf en de ander en normbesef. De auteurs maken concreet duidelijk dat het relationeel functioneren en de neurologie elkaar onderling beïnvloeden. Deze wederkerigheid speelt zowel in helende als in traumatiserende zin. Traumatisering vindt plaats in een omgeving die al onveilig was of onvolgende veiligheid bood om de gebeurtenis goed op te vangen en te verwerken.

Dit boek is mooi en consequent opgebouwd met een logische volgorde in de hoofdstukken. De theoretische uitgangspunten zijn helder en begrijpelijk verwoord en vertaald naar praktische voorbeelden. Concrete interventies worden gekoppeld aan neurologisch functioneren, bijvoorbeeld: door te spiegelen en te valideren kalmeer je het benedenbrein.

Een aantal bekende en vertrouwde methodieken uit het experiëntieel therapeutisch denkkader, zoals lichamelijk en beeldend werken, worden besproken en naar waarde geschat. De auteurs lichten toe hoe hechtingsstijlen en traumatisering met elkaar in verband staan. Zij benadrukken dat mensen met een veilig hechtingspatroon vaardigheden ontwikkeld hebben waarmee ze in het geval van traumatische ervaringen hun brein kunnen stabiliseren door autoregulatie en het actief contact zoeken met steunende anderen. In het geval van een onveilige hechtingsstijl lukt dat minder goed en is het risico op de ontwikkeling van een posttraumatische stressstoornis groter. Bij chronische traumatische

ring is het door een chronische onbalans onmogelijk geworden de biologische stressreactie te reguleren.

De dynamiek dader-slachtoffer wordt genuanceerd besproken. De auteurs pleiten ervoor om dader- en slachtofferaspecten niet van elkaar te scheiden. 'Zowel in het behandelen van enkel ouderschap zonder daarin het slachtofferschap mee te nemen, als in het behandelen van slachtoffers zonder de destructieve aspecten van datzelfde slachtoffer te (h)erkennen, wordt echt contact met "het kwaad" vermeden' (p. 120). Het is belangrijk dit destructieve aspect onder ogen te zien. Dan pas kan het geïntegreerd worden in het zelf. Dit lijkt me een waardevol standpunt. Het roept terecht vragen op in verband met de organisatie van de hulpverlening, waar beide facetten nog al te vaak (en begrijpelijkerwijze) gescheiden worden van elkaar. De auteurs besteden aandacht aan de rol van zelfhaat en schaamte bij het ontstaan van destructief gedrag. Schaamte verhindert het maken van verbinding met anderen, terwijl dat net essentieel is, zowel voor de breinontwikkeling als voor het werken aan herstel na trauma.

Verschillende aspecten van de behandeling worden concreet en via boeiend casusmateriaal toegelicht, zoals het belang van lichamelijk werken, werken met groepsdynamiek en beeldende expressie. Ook de persoon van de therapeut komt in het vizier: wat zijn consequenties van het werken met deze cliënten voor de hulpverlener? De auteurs maken een onderscheid tussen twee vormen van prikkeloverspoeling die kunnen optreden bij traumahulpverleners. Bij secundaire traumatisering kan de therapeut door blootstelling aan indringende prikkels en de erbij horende machteloosheid zelf ook traumasymptomen ontwikkelen. Bij plaatsvervangende traumatisering valt de therapeut samen

met de cliënt en worden zijn identiteit, wereldbeeld en zingeving aan het wankele gebracht. In dit laatste geval kan dan ook het referentiekader van de therapeut ontwricht raken. Zelfzorgstrategieën zijn om die reden noodzakelijk en worden kort toegelicht.

Naast waardering heb ik ook enkele punten van kritiek. Zoals in de meeste literatuur wordt er weinig stilgestaan bij de onmacht die het werken met traumaclienten met zich meebrengt. Uiteraard zijn er niet alleen succesverhalen. De auteurs staan niet stil bij de factoren en condities die herstel bevorderen dan wel tegenwerken. Hierbij denk ik aan het al dan niet aanwezig zijn van steunfiguren, zowel voor de cliënt (lotgenoten, vrienden of familie) als voor de hulpverlener (het team, de organisatie). Ook nemen de auteurs niet mee in overweging wat de effecten zijn van de therapeutische context waarin de behandeling plaatsvindt (bijvoorbeeld ambulant of residentieel) voor het resultaat van de aanpak.

Het belang van de bredere omgeving van de cliënt (netwerken buiten de therapie) en hoe deze geactiveerd en betrokken kan worden bij de therapie wordt eveneens in het boek niet uitgewerkt. Een trauma treft immers meerdere mensen en ook zij (ouders, partners, kinderen) verdienen aandacht voor hun ervaringen met het omgaan met de getraumatiseerde persoon. Hier kan psycho-educatie van groot belang zijn, zodat er begrip ontstaat en ook tips aangereikt kunnen worden.

De aanpak die in het boek wordt gepresenteerd, situeert zich vooral in een residentieel en groepstherapeutisch kader. Er wordt in het boek niet aan de orde gesteld dat een afgestemde samenwerking tussen de verschillende hulpverleners daarbij van cruciaal belang is. Ook wordt weinig aandacht besteed aan hoe je met

*Echo's van trauma – Slachtoffers als ouders, ouders als slachtoffers*

deze cliënten in ambulante therapie kunt omgaan en of dat überhaupt wel kan.

Dit boek is niettemin duidelijk aan te bevelen literatuur, zowel voor residentieel als ambulant werkende therapeuten. Het verdient zijn plaats op literatuurlijsten van psychotherapeutische opleidingen van allerlei richtingen. Ter afsluiting wil ik de meerwaarde van dit basiswerk benadrukken omdat het boek erin slaagt onze

empathie in het kijken naar destructief gedrag van traumaccliënten aan te wakkeren, te onderbouwen en te verbreden.

**Christine De Muynck** is master in de orthopedagogiek, gestalt- en contextueel therapeut en supervisor. E-mailadres: [ch.demuynck@telenet.be](mailto:ch.demuynck@telenet.be).

### **Hulp bij trauma in de kindertijd – Praktische gids voor opvoeders**

Ramón Lindauer (2018). Tielt: Uitgeverij Lannoo. 159 pp. € 18,99.  
ISBN 978 94 014 5415 5.

#### **Inge Vanderstraete**

Ramón Lindauer is als hoogleraar Kinderen Jeugdpsychiatrie verbonden aan de Amsterdam Universitair Medische Centra en werkzaam als kinderpsychiater en psychotherapeut. Hij ontmoet in zijn praktijk geregeld getraumatiseerde kinderen en hun (pleeg)ouders. Deze (pleeg)ouders stellen veel vragen over het gedrag van hun kind en ze ervaren dat de dagelijkse opvoeding van deze kinderen veel energie vraagt. Vanuit de vaststelling dat het geven van informatie over de gevolgen van trauma en over wat (pleeg)ouders kunnen doen, rust kan brengen en hoop geeft op herstel, besloot Lindauer zijn kennis te delen en een praktische gids te schrijven over hulp bij trauma in de kindertijd.

Aan de hand van de metafoor van het raampje, schetst Lindauer op heldere en eenvoudige wijze wat er in de hersenen gebeurt als kinderen worden blootgesteld aan trauma. Hij geeft helder aan hoe kinderen afhankelijk zijn van volwassenen om hun angstrespons te dempen aangezien

hun brein nog in ontwikkeling is. Verder legt hij in begrijpelijke taal uit wat er gebeurt als deze angstrespons onvoldoende opgevangen wordt. Het brein blijft dan in de overlevingsmodus, waardoor een kind nauwelijks meer tot leren komt.

Terecht introduceert Lindauer in een van de eerste hoofdstukken het begrip 'geblokkeerde ouderlijke zorg'. Hij geeft weer hoe kinderen met een traumatische voorgeschiedenis enerzijds meer adequate zorg nodig hebben, maar ook hoe de aard en de intensiteit van de moeilijkheden er net voor kunnen zorgen dat ouderlijke zorg geblokkeerd raakt. Op duidelijke wijze, maar zonder ook maar een moment een belerende of beoordelende toon aan te slaan, schetst Lindauer hoe allerlei factoren ervoor kunnen zorgen dat de dagelijkse opvoeding een hele uitdaging wordt en dat er in plaats van meer, net minder afstemming tussen ouder en kind gevonden wordt.

In de daaropvolgende hoofdstukken staat Lindauer stil bij de gevolgen van trauma voor gedrag, gehechtheid en ontwikkeling. Daarbij schetst hij een brede waaier aan traumaklachten, van de meer typische posttraumatische stressklachten, tot de meer algemene gedrags- en emotionele problemen. Voor de lezer verhelderend voegt Lindauer vanzelfsprekend ook een hoofdstukje over gehechtheid in. De